

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ ПЕТРУШЕНКО Ю.М.

_____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

на тему «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ»

Здобувачки групи МЕ-01а _____

Анастасія ТУПІКІНА

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Анастасія ТУПІКІНА

Керівник к. е. н., доцент Людмила ХОМУТЕНКО _____

Суми – 2024 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин

**ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
БАКАЛАВРА**

(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

здобувачу 4 курсу, групи МЕ-01а

ТУШКІНА Анастасія Дмитрівна

1. Тема роботи “Інтелектуальний капітал: міжнародний досвід та проблеми розвитку в Україні.”

затверджена наказом по університету від «08» травня 2024 року №0485-VI

2. Термін подання здобувачем закінченої роботи «30» травня 2024 року.

3. Мета кваліфікаційної роботи: полягає в аналізі міжнародного досвіду управління інтелектуальним капіталом та визначенні основних проблем та перспектив його розвитку в Україні.

4. Об'єкт дослідження: системи управління інтелектуальним капіталом в різних країнах та Україні; огляд різних національних підходів до захисту та використання інтелектуальних активів у корпоративному та державному управлінні.

5. Предмет дослідження: методи, процеси і результати управління ІК, що означає аналіз сутності, методів оцінки, використання та захисту ІК в організаційних та економічних системах.

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах наукових статей та журналів, які досліджують інтелектуальний капітал, його значення в економіці, методи управління; звітів і досліджень, проведених міжнародними організаціями та аналітичними центрами, які вивчають інноваційну активність та розвиток інтелектуального капіталу в різних регіонах; офіційних статистичних даних про розвиток та використання інтелектуального капіталу.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1 Теоретичні основи дослідження інтелектуального капіталу - до
23.04.2024

У розділі 1

Потрібно визначити сутність та класифікацію інтелектуального капіталу, дослідити роль ІК в економіці, вивчити міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом.

Розділ 2 Дослідження формування та розвитку інтелектуального капіталу в Україні - до 15.05.2024

У розділі 2

Треба проаналізувати стан інтелектуального капіталу України, виявити виклики та проблеми розвитку ІК і запропонувати шляхи розвитку інтелектуального капіталу в Україні.

Дата видачі завдання: «02» квітня 2024 року

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ»

здобувача ТУПКІНОЇ Анастасії Дмитрівни

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 44 сторінках, зокрема список використаних джерел із 40 найменування, який розміщено на 5 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 10 рисунків.

Інтелектуальний капітал відіграє ключову роль у створенні конкурентних переваг та стимулюванні інноваційного розвитку економік і організацій. На міжнародному рівні існує багато успішних прикладів управління ІК, які можуть служити зразком для інших країн, їхній досвід підкреслює важливість системного підходу до управління інтелектуальним капіталом. Україна, має значний потенціал в області інтелектуального капіталу завдяки високому рівню освіченості населення та численним науковим установам, але все ще зіштовхується з рядом викликів, які сповільнюють її технологічний та економічний розвиток. Тому важливим є визначення основних проблем управління та захисту ІК України шляхом аналізу стану та динаміки основних його складових з метою подальшого формування рекомендацій для подолання викликів та вдосконалення ефективності державного управління.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в аналізі міжнародного досвіду управління інтелектуальним капіталом та визначенні основних проблем та перспектив його розвитку в різних країнах та Україні.

Мета роботи реалізується шляхом виконання наступних завдань:

- ознайомитись з основними теоріями та концепціями, що стосуються інтелектуального капіталу;
- проаналізувати класифікації і складові ІК: людський капітал, структурний капітал, споживчий капітал;
- дослідити успішні практики і стратегії в країнах з високим рівнем використання ІК;
- вивчити правові рамки і політики, що сприяють ефективному управлінню ІК на міжнародному рівні;
- оцінити поточний стан та ефективність систем управління інтелектуальним капіталом в Україні;
- визначити основні бар'єри та проблеми, що стримують розвиток ІК в Україні;
- зробити пропозиції щодо поліпшення законодавчої бази та інституційних механізмів;
- надати рекомендації щодо впровадження кращих практик і інноваційних підходів відповідно до міжнародного досвіду.

У процесі дослідження залежно від цілей і завдань були використані відповідні методи дослідження економічних процесів, серед яких систематизація та узагальнення (під час теоретичного обґрунтування – поняття інтелектуальний капітал), порівняльний метод та метод кількісного аналізу (при практичному дослідженні місця України у світових рейтингах).

Отримані результати кваліфікаційної бакалаврської роботи:

1. На сучасному етапі інтелектуальний капітал надзвичайно важливий для забезпечення конкурентних переваг і сприяння інноваційному розвитку. Зокрема, в контексті глобалізації та швидких технологічних змін, де знання та навички стають ключовими активами.

Дослідження показало, що Україна має великий потенціал для

розвитку ІК, але країна стикається з викликами, такими як недостатнє фінансування інновацій, слабкі механізми монетизації наукових розробок та неефективне управління інтелектуальною власністю.

Вивчення міжнародного досвіду показало, що успішні стратегії управління інтелектуальним капіталом включають об'єднані підходи.

Для розвитку інтелектуального капіталу в Україні рекомендується удосконалити законодавство щодо захисту інтелектуальної власності, збільшити інвестиції у дослідження і розвиток, а також створити сприятливі умови для інновацій та технологічного підприємництва.

Одержані результати можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень у сфері управління інтелектуальним капіталом, його розвитку та впливу на інноваційну активність.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної бакалаврської роботи викладені в статті “Інтелектуальний капітал: міжнародний досвід та проблеми розвитку в Україні” у журналі “Migration & Law”.

Ключові слова: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ, ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, СТРУКТУРНИЙ КАПІТАЛ, СПОЖИВЧИЙ КАПІТАЛ, ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ, НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ, КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ, ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024 рік

Рік захисту роботи – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 Теоретичні основи дослідження інтелектуального капіталу.....	11
1.1 Сутність та класифікація інтелектуального капіталу.....	11
1.2 Роль інтелектуального капіталу в економіці.....	15
1.3 Міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом.....	20
2 Дослідження формування та розвитку інтелектуального капіталу в Україні.....	32
2.1 Аналіз стану інтелектуального капіталу України.....	32
2.2 Виклики та проблеми розвитку інтелектуального капіталу в Україні...42	
2.3 Перспективи та шляхи розвитку інтелектуального капіталу України...45	
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Тема "Інтелектуальний капітал: міжнародний досвід та проблеми розвитку в Україні" обрана на основі її значущості та актуальності в сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій. Цей вибір мотивований кількома важливими аспектами:

а) в умовах глобалізації, інтелектуальний капітал (ІК) стає ключовим ресурсом, що визначає конкурентоспроможність країн та компаній на світовому ринку;

б) розвиток ІК впливає на введення інновацій, технологічний прогрес і економічне зростання, що безпосередньо впливає на економічні показники держав та підприємств;

в) захист інтелектуальної власності та правове регулювання інтелектуальних результатів дуже важливе для забезпечення інвестиційної привабливості та стійкості бізнесу;

г) аналіз міжнародного досвіду допоможе Україні втілити найкращі практики та уникнути помилок, які допускали інші країни в процесі інтеграції та використання інтелектуального капіталу;

д) Україна перебуває на етапі економічних та соціальних реформ, а ефективне управління та розвиток ІК будуть сприяти прискоренню цих процесів, а також покращенню інвестиційного клімату та підвищенню конкурентоспроможності.

Ступінь вивченої проблеми інтелектуального капіталу показує велику глибину аналізу на міжнародному рівні, як підтверджують роботи Х. Хаммуд Флайїха, А. Абед [18], С. Єднак, В. Дмитровича, В. Дамняновича [23], та М. Русу-Танаса [27], які зосереджені на аналізі впливу інтелектуального капіталу на інноваційні процеси та економічне зростання країн. Зокрема, бібліометричний аналіз Х. Хаммуд Флайїха та А. Абед [18]

підкреслює історичні тенденції та еволюцію досліджень в цій галузі. R. Lueg [24] провів дослідження ефективних стратегій управління ІК, його дослідження МСП в Данії демонструє практичне застосування інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу. Відповідно, важливо враховувати глобальний контекст та адаптувати кращі світові практики для вдосконалення національних моделей управління інтелектуальним капіталом, що також підкреслюють У. Кінтеро-Кінтеро, А. Бланко-Аріза, і М. Гарсон-Кастрільйон [25] у своєму бібліометричному аналізі.

В Україні тема інтелектуального капіталу зосереджуються на теоретичних аспектах та оцінці інтелектуального капіталу в контексті національної економіки. Зокрема, О. Бутнік-Сіверський [1] зосереджується на теоретичних та методологічних аспектах розвитку інтелектуального капіталу в процесах інтелектуалізації, трансформації та капіталізації. Г. Житченко [2] та Л. Рибіна [10] в своїх дослідженнях акцентують увагу на сутності та визначенні концепції інтелектуального капіталу, пропонуючи теоретичні рамки для подальшого аналізу. Ю. Ковтуненко та С. Каверіна [6] розробляють методичний інструментарій для оцінки інтелектуального капіталу, який може бути застосований на практиці для інноваційного розвитку підприємств. О. Літвінов [7] досліджує сутність, оцінку та розвиток інтелектуального капіталу на підприємствах, звертаючи увагу на стратегічні аспекти управління. В. Ковальчук [5] аналізує тенденції інноваційного розвитку національної економіки, що характеризує розвиток інтелектуального капіталу. М. Манухіна [8] у своїй праці зосереджується на важливості інтелектуального капіталу як чинника розвитку економічних процесів, підкреслюючи його вплив на зміцнення інноваційної спроможності. Однак, потреба в більшій інтеграції практичних аспектів управління та комерціалізації інтелектуальних активів, згідно з рекомендаціями А. Якимчук [21], залишається актуальною для підвищення конкурентоспроможності країни.

Об'єкт дослідження: системи управління та різнонаціональні підходи до захисту та використання інтелектуальних активів.

Предмет дослідження: методи, процеси і результати управління ІК, аналіз сутності, методів оцінки, використання та захисту ІК в організаційних та економічних системах.

Мета дослідження: полягає в аналізі міжнародного досвіду управління інтелектуальним капіталом та визначенні основних проблем та перспектив його розвитку в різних країнах та Україні.

Завдання дослідження полягає у ознайомленні з основними теоріями та концепціями, що стосуються інтелектуального капіталу. Необхідно проаналізувати класифікації і складові ІК: людський капітал, структурний капітал, споживчий капітал; дослідити успішні практики і стратегії в країнах з високим рівнем використання ІК; вивчити правові рамки і політики, що сприяють ефективному управлінню ІК на міжнародному рівні; оцінити поточний стан та ефективність систем управління інтелектуальним капіталом в Україні; а також, визначити основні бар'єри та проблеми, що стримують розвиток ІК в Україні. Потрібно зробити пропозиції, щодо поліпшення законодавчої бази та інституційних механізмів і надати рекомендації, щодо впровадження кращих практик і інноваційних підходів відповідно до міжнародного досвіду.

У процесі дослідження був застосований різні методи, зокрема системний підхід — для вивчення та аналізу існуючих наукових праць, статей, книг та інших публікацій з теми інтелектуального капіталу. Статистичний метод використовувався для аналізу звітів та інших доступних даних для оцінки стану інтелектуального капіталу та ефективності його управління. За допомогою методу порівняння — визначили підходи до управління інтелектуальним капіталом у різних країнах. Метод аналізу застосовувався при дослідженні конкретних випадків ефективного використання інтелектуального капіталу в

організаціях і країнах, які є лідерами в цій сфері; а також при визначенні динаміки позицій України у Глобальному інноваційному індексі. Метод дедукції був використаний у виявленні викликів та проблем розвитку ІК в Україні, а метод індукції — під час визначення перспектив та шляхів розвитку ІК.

Основою для теоретичного обґрунтування стали журнали та статті, що досліджують ІК. Зокрема, було розглянуто статтю про розвиток інтелектуального капіталу та його складових О. Б. Бутніка-Сіверського; визначення поняття та сутності ІК надала у своїй статті Г. О. Житченко; В. Ковальчук провів аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. Ці дослідження дозволили зрозуміти процеси інтелектуалізації, капіталізації та трансформації, а також оцінити вплив інтелектуального капіталу на економічні процеси. Вивчені звіти Venture Pulse, у яких йшлося про тенденції інвестування у сектори ІК та інновацій; і звіти WIPO Global Innovation Index за 2019-2023 роки, де наведені дані про інноваційний розвиток країн. Проаналізовані міжнародні стандарти та практики в сфері інтелектуальної власності, що розміщені на офіційних сайтах WIPO та EUIPO; статистичні дані економічних показників та розвитку інноваційних активів, які відображені на сайті Державної служби статистики України; та інформація про стратегії розвитку інновацій і ІК від Міністерства цифрової трансформації. Таким чином, інформаційна база дослідження, яка включає різноманітні джерела, забезпечила комплексний підхід до вивчення інтелектуального капіталу, його впливу на економічний розвиток та конкурентоспроможність, а також визначення основних проблем і перспектив розвитку в Україні.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної бакалаврської роботи викладені в статті “Інтелектуальний капітал: міжнародний досвід та проблеми розвитку в Україні” у журналі “Migration & Law”.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Сутність та класифікація інтелектуального капіталу

Інтелектуальний капітал (від лат. “intellectualis capitalis” — «розумовий, головний», «головні пізнання») — це один із різновидів капіталу, що має відповідні ознаки капіталу і водночас відтворює характерні лише йому специфіку і особливості. Він має надзвичайно складну сутність та багатогранність, що визначається механізмом його функціонування. Загалом, термін «інтелектуальний капітал» означає знання та навички, здатність монетизувати їх і оцінювати. Таке загальне визначення охоплює будь-які види технологічних, управлінських і маркетингових інновацій, які можуть перетворюватись на прибуток [2].

ІК є складовою частиною колективних знань та ресурсів компанії, які можуть принести їй економічну вигоду. Він також використовується для визначення нематеріальних активів фірми та їх класифікації за значущими категоріями. [20]. Сьогодні стрімко розвиваються галузі, що пов'язані з наукою, такі як біотехнологія, генна інженерія та комп'ютерне програмування. Продуктивність праці зростає, а це безпосередньо впливає на підвищення рівня життя. Інтелектуальна економіка сприяє отриманню досить великих прибутків при невеликому капіталі і найменшій кількості працівників.

Сутність інтелектуального капіталу перевищує суть «інтелектуальної власності» і «нематеріальних активів», і, крім того, вона більш економічна, ніж юридична чи бухгалтерська. Інтелектуальний капітал — це, насамперед, люди та їхні знання та здібності та все, що допомагає ефективно застосовувати знання та здібності, сукупні уявлення про певні

нематеріальні цінності, що підвищують ринкову вартість компанії. Інтелектуальний капітал включає в себе такі складові (рис. 1.1).

Рис. 1.1 — Структура інтелектуального капіталу.
Складено автором за джерелами [1, 2, 7, 8]

1) людський капітал — капітал, втілений у працівниках організації у вигляді досвіду, знань, навичок, здатностей до нововведень, а також у загальній культурі, філософії організації; іншими його складовими є моральні цінності організації, культура праці і культура управління, загальний підхід до справи;

2) структурний капітал — найбільш різномісна частина інтелектуального капіталу; сюди відносять технічне і програмне забезпечення, організаційну структуру, патенти і все те, що дає змогу працівникам компанії реалізувати свій виробничий потенціал;

3) споживчий, або ринковий, капітал — капітал, до якого прийнято відносити товарні знаки і знаки обслуговування, фірмові найменування, ділову репутацію, присутність «своїх людей» в організаціях-партнерах або організаціях-клієнтах, наявність постійних споживачів, повторні контракти зі споживачами тощо [2].

Людський капітал Apple складається з усіх знань, досвіду та навичок, що належать її окремим працівникам. Тому, якщо Apple наймає інженера-програміста, який є експертом у штучному інтелекті (ШІ), вона зміцнює свій людський капітал, додаючи додаткову кількість знань.

Якщо компанія запатентувала інноваційну технологію (тобто інтелектуальну власність) або максимізувала ефективність у прийнятті рішень і процесах через свою організаційну структуру, це фактично додало вартість її структурному капіталу [20].

Starbucks створила потужну програму лояльності, яка заохочує повторні покупки та збільшує відданість бренду. Завдяки додатку Starbucks, клієнти можуть накопичувати бали (зірки) за кожну покупку, які потім можна обміняти на безкоштовні напої або продукти. Starbucks створює споживчий капітал завдяки програмам лояльності, персоналізації, створенні унікального культурного простору та соціальній відповідальності. Розвиток споживчого капіталу став однією з ключових складових її світового успіху.

Для ефективного управління знаннями та вітчизняними суб'єктами господарювання необхідно розуміти сутність та роль ІК підприємства у відтворювальних процесах. Важливість цього підтверджує досвід успішних світових компаній. За оцінками експертів, 80% їх ринкової вартості забезпечують нематеріальні активи та корпоративні знання. Крім того, 95% біржової вартості високотехнологічних організацій складають нематеріальні активи [2].

Інтелектуальний капітал можна оцінити різними методами (таблиця 1.1), проте немає загальноприйнятого узгодженого способу, тому це ускладнює точне кількісне визначення ІК. Хоча він вважається «активом», та не відображається в балансі компанії повністю, а його частина може бути представлена як інтелектуальна власність. Внаслідок цього фінансова

звітність компанії може не показувати цілісну вартість її людського, споживчого або структурного капіталу.

Таблиця 1.1 — Методи, розроблені для вимірювання інтелектуального капіталу.

Метод	Сутність
Дослідник вартості	метод фінансового обліку, що визначає та розподіляє вартість інтелектуального капіталу по його складових
Співвідношення ринкової вартості до балансової вартості	відображає оцінку компанії за межами її фінансової стабільності; однак, через вплив багатьох зовнішніх факторів на ринкову вартість, цей коефіцієнт не завжди точно відображає інтелектуальну власність
Метод збалансованої системи показників	метрика, що оцінює ефективність організації в контексті фінансів, клієнтів, внутрішніх процесів і зростання, демонструючи створення цінності на кожному етапі
Skandia Navigator	набір методів вимірювання нематеріальних активів, що охоплює такі компоненти: фінансовий, клієнтський, процесний, оновлення та розвиток і людський
Метод вартісного ланцюжка	побудова матриці нефінансових показників, згрупованих за етапами інноваційної діяльності
Метод ринкової капіталізації	метод, заснований на оцінці перевищення ринкової вартості компанії над її бухгалтерською вартістю, що виникає завдяки використанню інтелектуальних активів
Модель Б. Лева «Value Chain Blueprint»	оцінює здатність підприємства до інновацій за показниками: накопичені та придбані здібності, ділова мережа, інтелектуальна власність, технологічна можливість реалізації інновацій, перспективи зростання компанії тощо

Створено автором за джерелами [6, 20, 25]

Аналізуючи сутність та класифікацію інтелектуального капіталу, можна зробити висновок, що цей ресурс дуже важливий у створенні довгострокової вартості та конкурентних переваг для організацій і національних економік. Щоб побудувати інноваційну економіку та забезпечити їй стійке зростання, потрібно застосовувати системний підхід в управлінні інтелектуальним капіталом, що охоплює людський, структурний та споживчий капітал.

1.2. Роль інтелектуального капіталу в економіці

Інтелектуальний капітал почали досліджувати як фактор підвищення економічних показників та створення багатства з кінця 1990-х років. Він має переваги для країни і впливає на економічні показники та створення багатства, особливо в розвинутих країнах. Людський капітал визначається прямим фактором економічного зростання. Далі, структурний капітал забезпечує підтримку людського капіталу в інфраструктурі, базах даних, процесах, патентах, структурі та інноваціях, спрямованих на реалізацію та досягнення конкретних цілей. Правильне вимірювання кожного типу капіталу та його використання може залучити кращі орієнтири та прямі інвестиції, а також підвищити операційну ефективність компанії чи країни [23].

Фактори, які зумовили важливість інтелектуального капіталу:

1. Правове середовище. Нові закони захищають інтелектуальну власність, патенти, ліцензії, авторські права та інші нематеріальні елементи, які вимагають високого інтелектуального капіталу.

2. Поширення інтернету та інформаційних технологій. Застосування високошвидкісного інтернету сприяє швидкому поширенню інформації.

Якщо в епоху виробництва основним джерелом вартості були сировинні ресурси, то в інформаційну епоху нематеріальні активи мають більшу цінність, ніж матеріальні.

3. Значення інтелектуального капіталу. Створюючи нові послуги та товари, бізнес-процеси і організаційні форми, компанії підвищують свою дохідність. У суспільстві, сконцентрованому на науці, компанії трансформують свої виробничі ресурси в знання та інформацію [27].

Через зростання ролі та розширення використання інтелектуального капіталу, в умовах глобалізації та формуванні інноваційної економіки держава і та суб'єкти підприємницької діяльності зазнають важливих змін. Адже вміння збирати та правильно застосовувати ІК на пряму впливають на успішний розвиток, економічну стійкість і конкурентоспроможність компаній, областей і країни в цілому. Тому з'являється потреба в проведенні додаткових досліджень ефективного управління інтелектуальним капіталом.

Сутність поняття «управління інтелектуальним капіталом»:

а) виявлення методів дієвого впровадження та експлуатації знань та досвіду, щоб досягти поставленої мети, завданням якої є нарощувати ефективність інтелектуальної праці робітників і покласти продукти цієї праці на розвиток компанії;

б) система дій під впливом різних факторів та стимулів, які забезпечують трансформацію в ланцюжку «знання – інтелектуальний капітал – інноваційна діяльність – інновації» [38].

Управління інтелектуальним капіталом відіграє вирішальну роль у здатності компанії генерувати інновації, але важливо враховувати системний підхід (таблиця 1.2). Інтелектуальний капітал, який охоплює знання, навички, творчі ідеї та відносини, є основою для розвитку нових продуктів, послуг та процесів. Також для реалізації потенціалу інтелектуального капіталу необхідно співпрацювати з іншими науковими

установами, стартапами та компаніями, це може посилити інноваційний потенціал за рахунок обміну знаннями та досвідом.

Таблиця 1.2 - Структурні елементи інтелектуального капіталу, як результат ефективного управління та джерело для інновацій.

Елемент	Джерело інновацій
Людський капітал	співробітники з високим рівнем знань і креативності; а системи мотивації та розвитку персоналу сприяють залученню та утриманню талановитих працівників
Структурний капітал	організаційна структура, що сприяє обміну знаннями та співпраці; внутрішні процеси, корпоративна культура та інформаційні системи
Споживчий капітал	розуміння потреб та бажань клієнтів дозволяє компанії направляти свої зусилля на створення цінності. Взаємодія з клієнтами може стати джерелом ідей для нововведень і підвищити шанси на успіх нових продуктів або послуг

Створено автором за джерелами [1, 10]

Щойно сформовані компанією знання повинні бути застосовані до конкретних завдань у певному організаційному чи виробничому середовищі. Інтелектуальний капітал, як зазначено, не є ліквідним активом, але має повний цикл руху, формуючи та доповнюючи себе як систему. Велика частка кола руху ІК включає витрати, але повернення відбувається не відразу. Тільки на стадії матеріалізації капіталу з'являються можливості окупності витрат і отримання прибутку. Таким чином, нарощення капіталу відбувається через кругообіг ІК. Він набуває різних форм на трьох стадіях обігу: грошовій, виробничій і товарній.

На першій стадії відбувається створення виробничих інтелектуальних активів у формі об'єктів інтелектуальної власності. На другій - виробничі ресурси забезпечують створення інновацій, визначаючи комплекс певних особливостей, якість і споживчу цінність нової продукції.

На третій стадії інноваційна продукція стає товаром, в якому матеріалізуються маркетингові інтелектуальні активи, ще більше збільшуючи споживчу цінність товару.

Знання та інтелектуальний капітал виконують подвійну роль. По-перше, вони є основою творчої роботи в будь-якому бізнес-процесі та інтелектуальній діяльності працівників компанії. По-друге, вони є джерелами зростання продуктивності інтелектуальної праці, інновацій, ефективних інноваційних процесів, що призводять до отримання додаткових прибутків.

Винаходи та розробки — це першоджерело інноваційних процесів, які зусиллями компанії перетворюються на нові продукти чи технології. Цей процес дозволяє трансформувати нові знання в додаткові кошти або активи в рамках будь-якого виробничого циклу або надання послуг. Знання мають неупереджений і критичний характер, а також здатність до інтуїтивного передбачення. Ринок — це сукупність дій суб'єктів господарювання, заснована на наявних знаннях і передбаченнях, де ринкові закони спонукають людей приймати схожі рішення [10].

Рівень інтелектуального капіталу всередині компанії або навіть регіону знаходиться в прямій залежності від рівня інтелектуального потенціалу національної економіки в цілому. Інтелектуальний потенціал слід розглядати як сукупність інтелектуальних можливостей трудових ресурсів та їх здатності створювати інновації, що визначає здатність країни узгоджувати можливості внутрішнього економічного розвитку із зовнішніми умовами для забезпечення економічного зростання. Нагромадження інтелектуального капіталу має бути спрямоване на досягнення максимально можливого рівня інтелектуального потенціалу країни.

Компанії заохочують працівників до творчої діяльності, здійснюючи управління та контроль відповідно до своєї загальної інноваційної

стратегії. Виробнича діяльність фірм позитивно впливає на економічні показники країни, визначаючи її місце в міжнародних відносинах. Така система зміцнює конкурентні позиції на міжнародних ринках, примножує національне багатство, підвищує привабливість економіки для іноземних інвесторів і, зрештою, призведе до покращення якості життя та рівня доходів населення. Щодо аспектів функціонування ІК країни, формуються завдання щодо його організації, регулювання, контролю, мотивації, планування та фінансування. Держава здійснює законодавчий вплив на регіони, підприємства, установи. Її першочерговою метою в цьому відношенні є створення бізнес-середовища, сприятливого для розвитку приватного сектору в інноваційній сфері та підвищення конкурентоспроможності продукції. На регіональному рівні відбувається виділення з боку держави інвестицій на науково-дослідну та дослідно-конструкторську діяльність (НДДКР), а також надання субсидій чи пільг підприємствам для стимулювання інноваційної діяльності [39].

Політика та законодавче регулювання інтелектуального капіталу важливі у захисті прав на інтелектуальну власність, стимулюванні інновацій та забезпеченні справедливої конкуренції на ринку. Ефективне регулювання інтелектуального капіталу не лише сприяє захисту прав творців та інвесторів, але й підтримує економічне зростання та технологічний прогрес.

Законодавче регулювання інтелектуального капіталу зазвичай поділяється на національні та міжнародні норми. На національному рівні кожна країна розробляє свої власні закони, які регулюють захист інтелектуальної власності, з метою стимулювання інноваційної діяльності та захисту інтересів авторів. На міжнародному рівні існує кілька ключових угод, що регулюють інтелектуальну власність, включаючи Угоду про аспекти прав інтелектуальної власності, що стосуються торгівлі (TRIPS),

яка є частиною Світової торгової організації (СОТ), та Паризьку конвенцію з охорони промислової власності.

Політика у сфері інтелектуального капіталу спрямована на забезпечення балансу між захистом прав власності та стимулюванням вільного доступу до знань та інформації для сприяння подальшим інноваціям. Це включає розробку політик, що сприяють дослідженням та розвитку, підтримці стартапів та інноваційних компаній, а також розробці та комерціалізації нових технологій.

Одним з основних аспектів політики у цій сфері є розробка механізмів для ефективного управління та комерціалізації результатів наукових досліджень, включаючи трансфер технологій і ліцензування інтелектуальної власності. Іншим важливим елементом є захист прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі, особливо під час зростаючої ролі інтернету та цифрових технологій [12, 15, 36, 37].

Інтелектуальний капітал впливає на економіку, сприяючи створенню багатства та підвищенню економічних показників на національному рівні. Він визнаний як ключовий фактор у забезпеченні економічного зростання, особливо в розвинутих країнах, завдяки об'єднаному впливу людського і структурного капіталів. Політика та законодавство в галузі інтелектуальної власності відіграють вирішальну роль у стимулюванні інновацій та захисті нематеріальних активів, сприяючи стійкому розвитку та конкурентоспроможності. Ефективне управління інтелектуальним капіталом важливе для використання його потенціалу як джерела інновацій та економічного зростання.

1.3. Міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом

У Європі, Америці та Азії існує багато ініціатив інтелектуального економічного розвитку. Європа є домом для деяких з найінноваційніших економік світу та впровадила кілька ініціатив для сприяння інтелектуальному економічному розвитку. Європейський Союз створив багато програм для підтримки діяльності в галузі досліджень та розвитку, зокрема програму Горизонт 2020 з бюджетом 80 мільярдів євро, яка підтримує дослідницькі та інноваційні проекти в широкому спектрі галузей. Інші ініціативи включають Європейський інститут інновацій та технологій, який надає фінансування та підтримку інноваційним проектам, та Європейську наукову раду, яка фінансує видатних дослідників та їхні проекти. Багато країн Європи впровадили власні програми для сприяння інтелектуальному економічному розвитку, наприклад Німеччина створила Товариство Фраунгофера, мережу прикладних дослідницьких інститутів, які співпрацюють з промисловістю для розробки нових технологій та продуктів.

У США Національний інститут здоров'я (NIH) надає фінансування для біомедичних досліджень, тоді як Національний науковий фонд (NSF) фінансує дослідження у галузі науки та інженерії. Програма інновацій для малих підприємств (SBIR) забезпечує фінансування для малих підприємств для проведення дослідницької та розробницької діяльності, а програма передачі технологій для малих підприємств (STTR) надає фінансування для партнерства між малими підприємствами та дослідницькими установами.

Тенденцію зростання кількості патентів від країн Заходу до країн Сходу було відзначено у 2022 році. Азійські компанії зареєстрували на 14% більше патентів, ніж західні країни (41,055 проти 35,365). Тільки Японія, Китай та Південна Корея оформили 40,114 патентів, у порівнянні з 32,130 — для американських компаній. Samsung зареєстрував 2,285 патентів, що

на 10% менше, ніж у попередньому році, тоді як у Amazon і Google було зафіксовано відповідно 1,863 і 1,548 патентів [21].

Кількість зареєстрованих патентів — це один з основних показників інвестицій в науково-дослідну та дослідницько-конструкторську роботу, що є важливим компонентом інноваційної економіки. Вони стимулюють розвиток нових технологій, продуктів та процесів, що можуть забезпечити значні переваги компаніям і економіці в цілому.

Проаналізувавши інвестиції в НДДКР з 2019 по 2023 роки, можна зробити висновок, що інвестиції показали стабільне зростання в розпал пандемії COVID-19 і досягли буму в 2021 році (рис. 1.2.1 і 1.2.2).

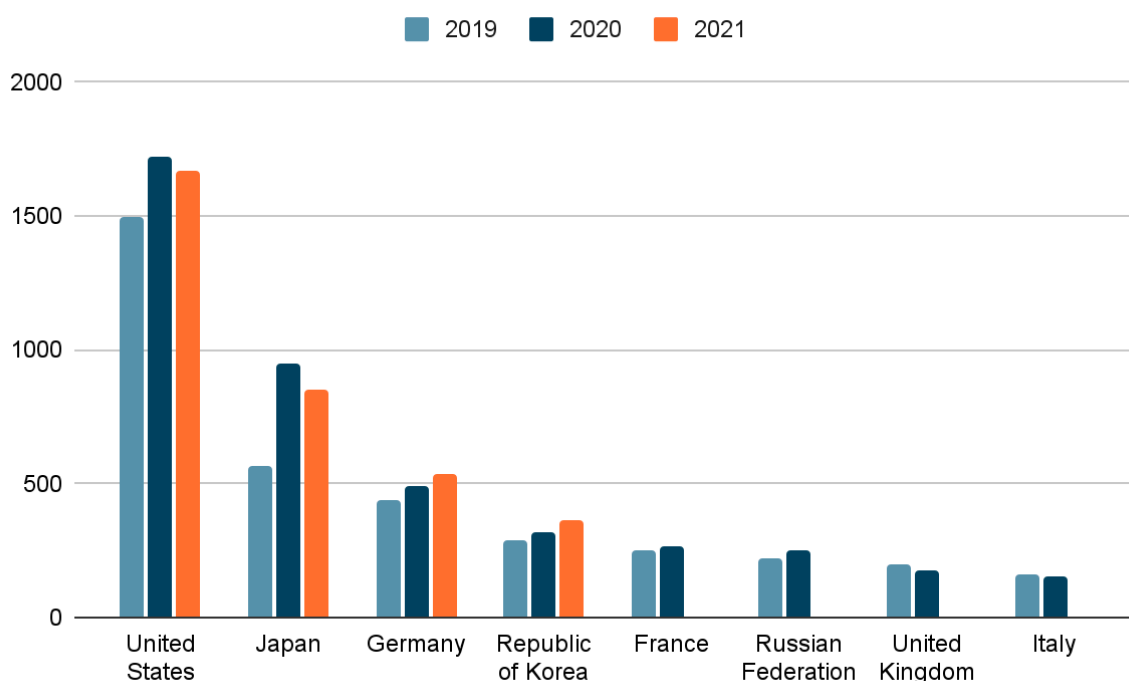

Рис. 1.2.1 — Державні бюджетні асигнування за країнами світу на НДДКР, 2019, 2020 та 2021 років.

Створено автором за джерелами [30, 32, 33].

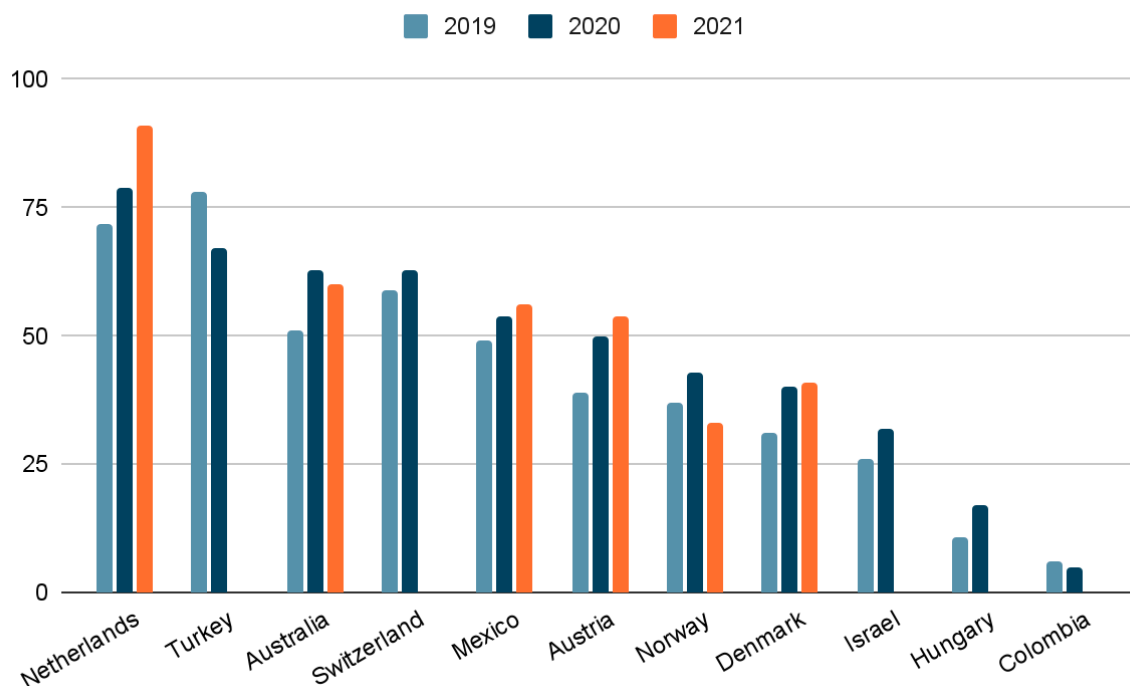

Рис. 1.2.2 — Державні бюджетні асигнування за країнами світу на НДДКР, 2019, 2020 та 2021 років.

Створено автором за джерелами [30, 32, 33].

Після найнижчої точки у 2021 році інвестиції в інновації показали змішану динаміку у 2022-му. Наукові публікації, НДДКР, угоди з венчурним капіталом та патенти продовжували зростати до найвищих показників за всю історію. Однак темпи зростання були нижчими за виняткові показники 2021 року. Крім того, у 2022 році знизилася вартість венчурних інвестицій, а кількість міжнародних патентних заявок перебувала у застої. Кількість наукових публікацій у 2022 році зросла помірно — на 1,5% до близько 2 мільйонів статей, оскільки дослідження, пов'язані з охороною здоров'я та COVID, які спричинили бум у 2021 році, уповільнилися [35].

Економічні події, що відбувалися у 2020-2022 роках можна назвати двома зовнішніми шоками історичного масштабу: глобальна пандемія, що призвела до тривалої світової економічної стагнації, а потім,

коли у 2021 році почалося активне відновлення, конфлікт у 2022 році в Україні, значно вплинув на світову економіку [34].

Дослідження глобального індексу інновацій 2022 року показує, що країни з високими показниками мають стабільну економіку та опрацьовану політику у сфері наукових досліджень і розробок, а також велику кількість стартапів та інноваційних компаній, що підтримуються через державні та приватні інвестиції. На рис. 1.3.1 показано країни, які мають високий рівень інноваційної діяльності, значні інвестиції у НДДКР, сильні університети, розвинену промисловість та активність у патентуванні.

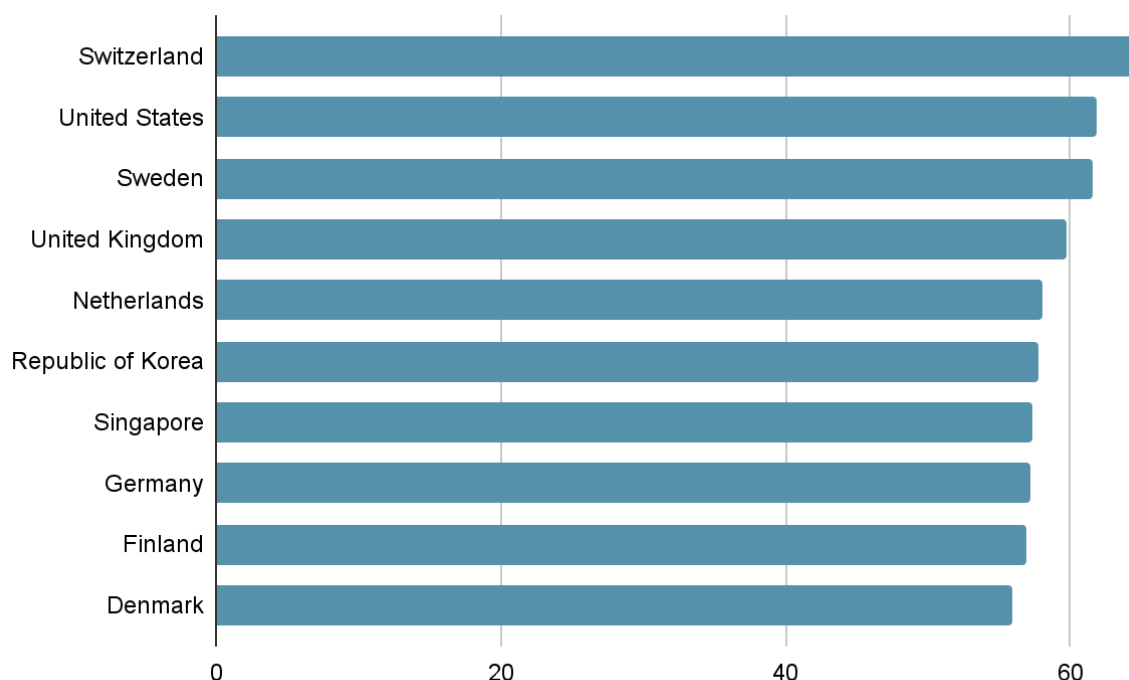

Рис. 1.3.1 — Топ-10 країн з найвищим показником Глобального індексу інновацій 2022 рік.

Створено автором за джерелом [34].

Країни з нижчими показниками у глобальному індексі (рис. 1.3.2) мають труднощі з впровадженням інновацій у свою економіку. Причинами цьому зазвичай є недостатнє фінансування наукових досліджень, обмежені можливості для монетизації винаходів, слабка законодавча база щодо захисту інтелектуальної власності та політична і економічна

нестабільність. Такі країни мають менш розвинені технологічні інфраструктури та нижчі рівні освіти в галузі науки та техніки.

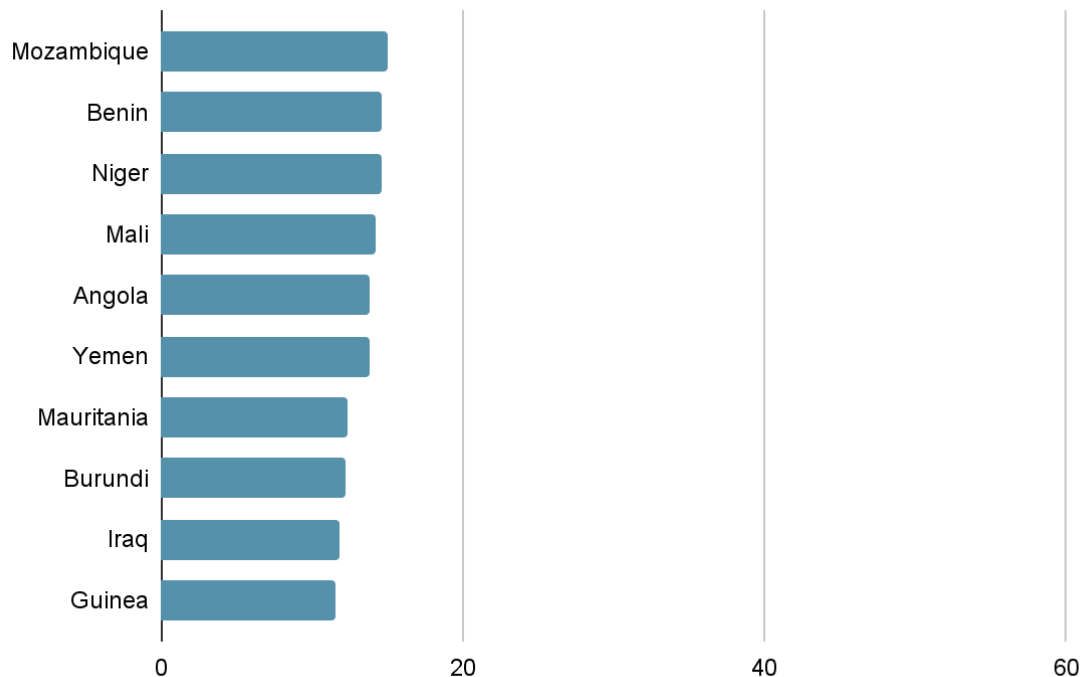

Рис. 1.3.2 — Топ-10 країн з найнижчим показником Глобального індексу інновацій 2022 рік.

Створено автором за джерелом [34].

Світові витрати корпорацій з найбільшими витратами на НДДКР у 2022 році досягли 1,1 трильйона доларів США, що є історичним максимумом. Найбільші корпорації збільшили витрати номінально приблизно на 7,4% у 2022 році (порівняно з 15-відсотковим зростанням у 2021 році). Важко оцінити, чи компенсувало це номінальне зростання стрімке зростання інфляції. Однак, співвідношення витрат на дослідження та розробки до доходів знаходиться на рівні 2021 року та на допандемічному рівні - це означає, що корпорації так само інтенсивно займаються дослідженнями та розробками, як і раніше.

Відображаючи погіршення клімату для ризикового фінансування, вартість інвестицій венчурних фондів різко знизилася у 2022 році з надзвичайно високого рівня 2021 року. Тим не менш, кількість угод з

венчурними інвестиціями у 2022 році все ж таки зросла майже на 17,6%, що відображає активність, яка залишалася високою у першій половині року. Азійсько-Тихоокеанський регіон вперше зрівнявся з Північною Америкою за кількістю угод. Однак загальна вартість венчурних інвестицій різко впала у 2022 році - майже на 40%. Єдиним регіоном, де не спостерігалось падіння обсягу інвестицій, стала Африка, хоча й на низькому рівні [35].

Зміни у списку лідерів інновацій на 2023 рік (рис. 1.4.1), демонструють зміщення у глобальних інноваційних трендах. Це пов'язано з новими політичними ініціативами та підвищенням інвестицій у НДДКР.

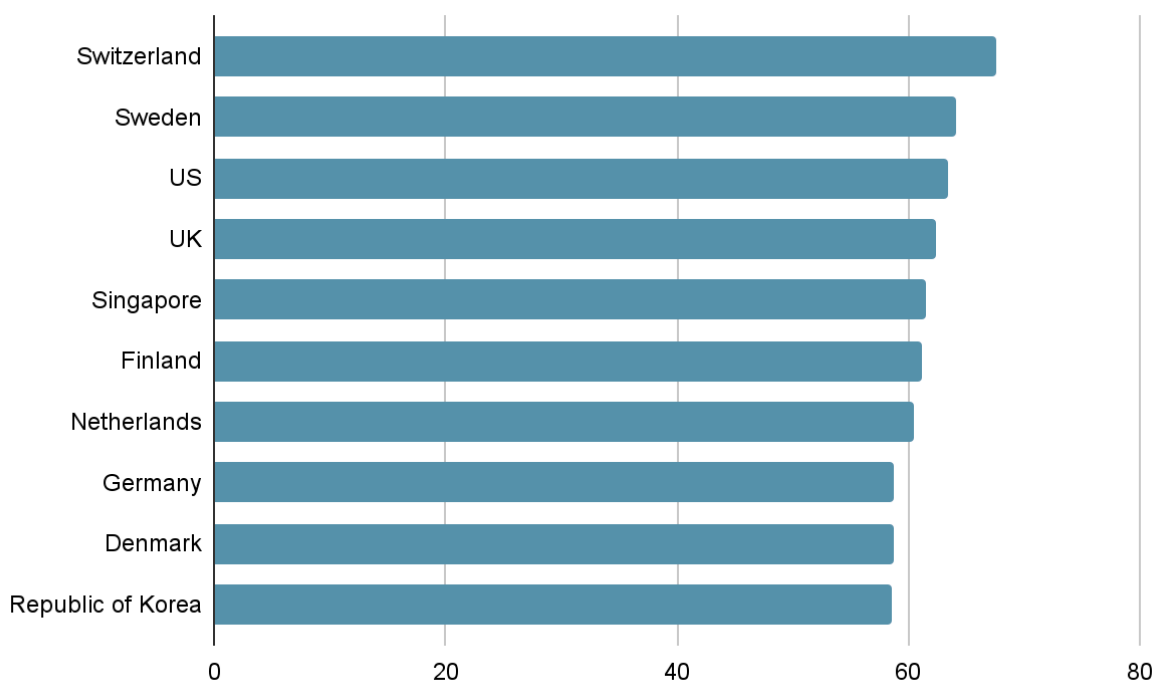

Рис. 1.4.1 — Топ-10 країн з найвищим показником Глобального індексу інновацій 2023 рік.

Створено автором за джерелом [35].

На прикладі Анголи та Нігеру, які опустилися на самий низ у рейтингу (рис. 1.4.2) бачимо, що такі країни повинні збільшити увагу до поліпшення інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури і освіти, а також формування умов для розвитку приватного сектору і стартапів.

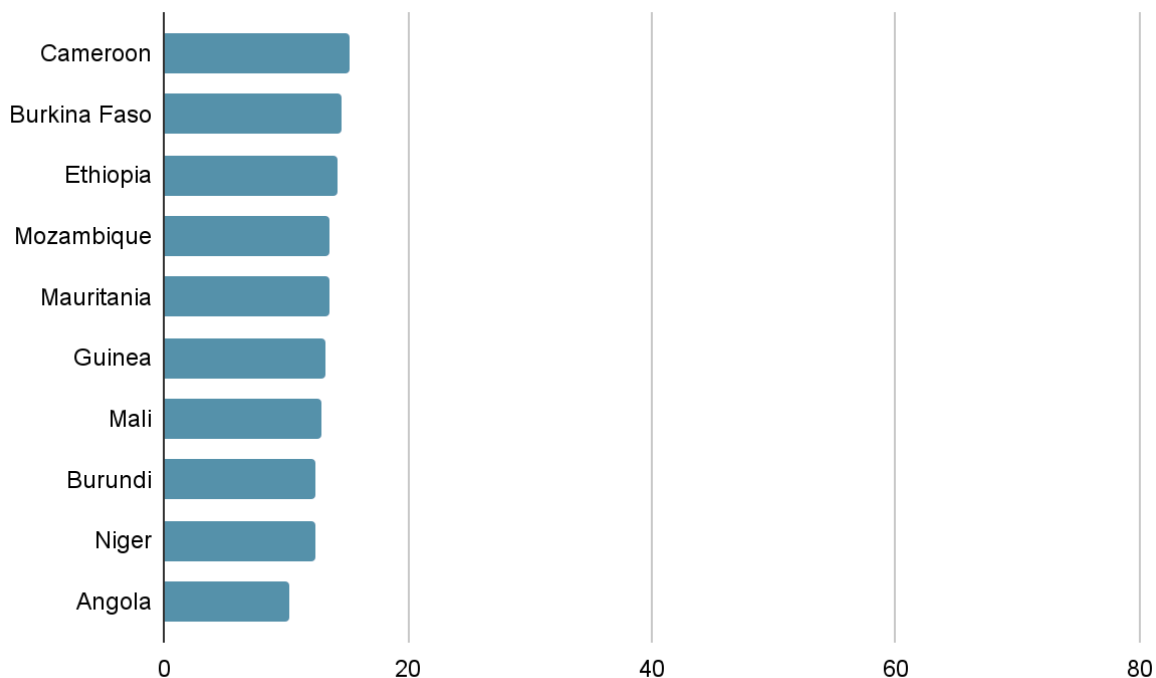

Рис. 1.4.2 — Топ-10 країн з найнижчим показником Глобального індексу інновацій 2023 рік.

Створено автором за джерелом [35].

Особливо складним був 2023 рік для венчурних інвестицій у світі з огляду на значні економічні виклики, геополітичну напруженість та конфлікти, а також постійні занепокоєння, пов'язані з оцінкою вартості компаній, що фінансуються за участю венчурного капіталу [4].

У першому кварталі 2024 року глобальні інвестиції венчурного капіталу склали лише 75,9 млрд дол., що є найнижчим показником за останні майже п'ять років. Найбільша частка венчурних інвестицій у світі припадає на Північну Америку та Південну Америку (38,2 млрд дол. США за 3 205 угодами), зокрема мова про угоди компаній Anthropic (4 млрд дол.), Ascend Elements (704 млн дол.), Figure AI (675 млн дол.), Areteia Therapeutics (425 млн дол.) та Mirador Therapeutics (400 млн дол.).

Азія посіла друге місце за обсягом венчурних інвестицій у цьому кварталі (18,9 млрд дол. за 2 305 угодами), що зумовлено трьома великими угодами в Китаї – IM Motors (1,1 млрд дол.), YueZhiAnMian (1 млрд дол.)

та Yuanxin Satellite (940 млн дол.). В Європі обсяг венчурних інвестицій дещо збільшився, сягнувши 17,9 млрд дол. за 1 798 угодами. Найбільші угоди в регіоні включали залучення 5,2 млрд доларів США шведською компанією H2 Green Steel, що спеціалізується на зеленій інфраструктурі, та залучення 431 млн доларів США британським необанком Monzo.

Штучний інтелект залишається найпопулярнішим серед венчурних інвесторів. Виділяються великі угоди, як-от інвестиція 4 млрд дол. в американську компанію Anthropic та значні інвестиції в Mistral AI (Франція), YueZhiAnMian та MiniMax AI (Китай), Figure AI і Lambda (США) [3].

Розглянемо конкретні приклади успішного управління інтелектуальним капіталом малих та середніх підприємств у різних країнах:

Дослідження, присвячене малим підприємствам з Ірландії [40], зосереджується на аналізі управління інтелектуальним капіталом. Це дослідження показує, як малі компанії можуть використовувати свої обмежені ресурси для розробки та застосування стратегій інтелектуального капіталу, щоб досягти конкурентних переваг на ринку.

У контексті зростаючої конкуренції та глобалізації, малі фірми шукають способи оптимізувати використання своїх інтелектуальних ресурсів. Вони використовують різні компоненти інтелектуального капіталу, такі як людський капітал, відносини з клієнтами та організаційні процеси, для досягнення своїх бізнес-цілей.

Аналіз показує, що успішне управління інтелектуальним капіталом вимагає від малих фірм розробки чіткої стратегії. Особлива увага приділяється наступним аспектам:

а) щоб сприяти інноваціям та підвищувати якість послуг, потрібно інвестувати в навчання та розвиток співробітників, тим самим створювати людський капітал;

б) розвиток міцних зв'язків з клієнтами дозволяє краще розуміти їх потреби та відповідати на них індивідуально;

в) потрібно оптимізувати внутрішні процеси для підвищення ефективності та зменшення витрат.

Дослідження також показує проблеми, з якими стикаються малі компанії при управлінні інтелектуальним капіталом, такі як, обмежені ресурси, потреба в захисті інтелектуальної власності та забезпечення постійного інноваційного розвитку.

Ми бачимо, що, незважаючи на виклики, вони можуть ефективно управляти своїм інтелектуальним капіталом та використовувати його як засіб для досягнення конкурентних переваг. Компанія повинна адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, інвестувати в розвиток своїх співробітників та будувати довгострокові відносини з клієнтами.

Кейс з Данії [24], який розглядає використання інтелектуального капіталу, як засобу конкурентної переваги, зосереджується на середньому данському підприємстві. Він демонструє, як інвестиції в різні складові інтелектуального капіталу можуть сприяти підтримці та розвитку конкурентоспроможності компанії в умовах глобалізованого ринку.

Наукове дослідження в цьому кейсі виходить з теорії інтелектуального капіталу, що розглядає його як сукупність людського капіталу, структурного капіталу, та споживчого капіталу. У данському кейсі аналізується, як стратегічне управління цими трьома компонентами інтелектуального капіталу сприяє зміцненню позицій компанії на ринку. Особлива увага приділяється ролі людського капіталу, адже інвестиції в розвиток співробітників через навчання та професійний розвиток важливі для підтримки інновацій та підвищення продуктивності.

Дослідження також показує, як компанія ефективно використовує свій структурний капітал, впроваджуючи системи управління знаннями,

що дозволяють краще зберігати, обробляти та передавати знання в межах організації.

З точки зору споживчого капіталу, кейс підкреслює важливість будівництва міцних відносин з клієнтами, які сприяють розвитку довгострокових партнерств та покращують лояльність клієнтів. Це, в свою чергу, веде до збільшення продажів та поліпшення репутації компанії на ринку.

Досліджуючи міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом, можна виділити основні виклики, з якими стикаються підприємства:

1. Забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності через різноманітність національних законодавств. Компаніям необхідно розумітися в комплексній системі міжнародних договорів та національних законів для захисту своїх інновацій та технологій від неправомірного використання.

2. Ефективний обмін знаннями та технологіями між країнами та організаціями важливий для глобальної інноваційної екосистеми. Але, культурні, мовні бар'єри та різниця в бізнес-практиках можуть ускладнити цей процес.

3. Організаціям необхідно розробити ефективні стратегії для управління своїм інтелектуальним капіталом, щоб підтримувати інновації та конкурентоспроможність на глобальному рівні.

4. Побудова партнерських відносин і спільних підприємств важлива для доступу до нових ринків, але також несе в собі ризики, пов'язані з витоком інтелектуального капіталу.

5. Організаціям повинні ефективно інтегрувати та координувати інновації та знання між різними географічними точками [18].

Міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом свідчить про значний вплив його ефективного управління на інноваційну активність

та економічний розвиток на рівні країн та корпорацій. Країни з різних континентів, такі як Європа, Північна Америка, та Азія, розробляють і втілюють складні програми, які підтримують дослідження та розвиток, використовуючи інтелектуальний капітал як стратегічний ресурс для посилення своєї конкурентоспроможності.

Основними викликами для управління інтелектуальним капіталом на міжнародному рівні є потреба в гармонізації законодавчих норм з інтелектуальної власності, врахування культурних і лінгвістичних відмінностей, та розвиток ефективних стратегій для управління інтелектуальними активами, які б дозволили компаніям залишатися конкурентоспроможними. Також важливо вміти балансувати між захистом інтелектуальної власності та стимулюванням інноваційного обміну, щоб сприяти подальшому розвитку глобальної інноваційної екосистеми.

Ефективне управління інтелектуальним капіталом є не просто важливим елементом національної політики або корпоративної стратегії, а необхідністю для досягнення тривалого успіху на міжнародній арені.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз стану інтелектуального капіталу в Україні

Дослідження місця України у Глобальному інноваційному індексі (GII) за період 2019-2023 років (таблиця 2.1) виявляє значні зміни в інноваційній діяльності країни. Зокрема, важливо розглянути окремі аспекти, що впливають на позиціонування України у рейтингу, які включають економічні показники, якість інституцій, розвиток людського капіталу, інфраструктуру, ринкові умови, структурний капітал, знання та технології, та творчі виходи [31, 32, 33, 34, 35].

Таблиця 2.1 — Місце України у рейтингу Глобального індексу інновацій 2019-2023 рр.

Рік	Місце	ВВП (PPP\$)	ВВП на душу населення (PPP\$)
2019	47	391,5	9,283,4
2020	45	409,3	8,533,5
2021	49	527,9	12,710
2022	57	584,1	14,146
2023	55	-	-

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

Україна демонструє стабільне зростання ВВП у паритеті купівельної спроможності (PPP\$) з 2019 по 2022 рік, зі збільшенням від 391.5 млрд. дол до 584.1 млрд. дол. ВВП на душу населення також піднявся, що свідчить про поліпшення економічного стану країни. За 2023 рік дані ще не повні, але видно, що економічне положення країни залишається відносно стабільним.

Розглянемо сильні та слабкі сторони України за категоріями:

1. Інституції (таблиця 2.2). Для того, щоб ефективно керувати державними активами та забезпечити довіру інвесторів потрібна стабільність в політичному середовищі. Але, політичні коливання і часті зміни законодавства створюють невизначеність, яка ускладнює довгострокове планування та ведення бізнесу. Покращення у сфері верховенства права (2021 рік) було значним кроком вперед, проте для підвищення прозорості та зменшення корупції необхідні подальші зміни та адаптація законодавства до міжнародних стандартів. Це також сприятиме кращому регулюванню бізнесу та захисту прав власності. Однак, в Україні є складності з реєстрацією бізнесу, отриманням дозволів, регуляторним навантаженням та вирішенням питань неплатоспроможності. Спрощення цих процесів та підвищення ефективності державного управління підвищить конкурентоспроможність країни.

Таблиця 2.2 — динаміка позицій України у рейтингу інституцій 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	53,9	96
2020	55,6	93
2021	56,2	91
2022	47,4	97
2023	38,4	100

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

2. Людський капітал (таблиця 2.3). Покращенню якості вищої освіти та розширенню дослідницьких програм у 2020 році сприяли великі інвестиції. Але фінансування освіти продовжує бути проблемою, особливо у сфері наукових досліджень та розвитку. Попри значний потенціал, нестача міжнародних корпоративних інвесторів та національного

фінансування стримує розвиток НДДКР. Інвестиції у цю сферу забезпечать технологічні інновації, і, як наслідок, підвищать конкурентоспроможність країни.

Система наукових досліджень в Україні представлена науково-дослідними установами та закладами вищої освіти. Станом на 2023 рік в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності «Заклади вищої освіти» Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) функціонує 736 закладів вищої освіти. Крім того, у цьому ж Реєстрі представлено 191 наукових установ [5].

Таблиця 2.3 — Показники та місце України у рейтингу людського капіталу 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	35,6	51
2020	40,5	39
2021	38,2	44
2022	36,6	49
2023	35,6	47

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

3. Інфраструктура (таблиця 2.4). Протягом аналізованого періоду бачимо, як в Україні стрімко збільшується ефективність економічної діяльності та залучення інвестицій у сфері ІКТ, відповідно позиція у рейтингу росте. Але, проблеми з енергетичною ефективністю і стабільністю постачання енергії продовжують обтяжувати інфраструктурний сектор. Високі рівні втрат у енергосистемі та нестабільне енергоспоживання позначаються на загальній економічній стабільності. Поліпшення у сфері екологічної стійкості є наслідком збільшення інвестицій у "зелені" технології та підтримки проєктів, спрямованих на скорочення викидів вуглецю.

Таблиця 2.4 — Показники та місце України у рейтингу інфраструктури 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	36	97
2020	33,1	94
2021	32,3	94
2022	38,7	82
2023	36,9	77

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

4. Ринкове середовище (таблиця 2.5). Розвиток підприємницької діяльності та інновацій в Україні не реалізується повним чином через те, що банківська система нестабільна і висока процентна ставка ускладнюють доступ до кредитів для малого та середнього бізнесу. Оскільки в країні є складнощі з прозорістю законодавства — інвестиційний клімат залишається не привабливим, а позитивні зміни у торгівлі спостерігаються завдяки тарифній політиці і реформам, що спрощує експортно-імпорتنі операції та зменшує торговельні бар'єри.

Таблиця 2.5 — Показники та місце України у рейтингу ринкового середовища 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	43,3	90
2020	42,1	99
2021	42,3	88
2022	23,4	102
2023	23,2	104

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

5. Зростання позицій України у рейтингу структурного капіталу (таблиця 2.6) спостерігається під час підвищення продуктивності, що відбувається через оптимізацію внутрішніх бізнес-процесів та застосування сучасних ІТ-рішень, і в результаті сприяє інноваціям. Також щоб стимулювати передачу знань та комерціалізацію технологій необхідно створювати партнерства між університетами, дослідницькими інститутами та промисловістю в Україні. До того ж, розвиток міжнародних зв'язків потрібен, щоб впроваджувати і застосовувати світові інноваційні практики. А для захисту прав на нові розробки та інвестиції в наукові дослідження потрібно зміцнити законодавство про інтелектуальну власність.

Таблиця 2.6 — Показники та місце України у рейтингу структурного капіталу 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	38,4	47
2020	29,5	54
2021	28,9	53
2022	32,3	48
2023	32,4	48

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

Підприємства, що здійснювали інноваційну діяльність у 2022 році, головним чином витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмне забезпечення — 73%. Це на 17,3% менше, ніж у 2019 році (рис 2.1). З іншого боку, збільшилися частки інноваційних витрат на інші напрями, і особливо помітний приріст витрат спрямований на науково-дослідну. Протягом досліджуваного періоду виявлено, що малі підприємства виявляють великий інтерес до інноваційної діяльності, особливо в сферах промисловості та надання послуг. У 2022 році середні частки інноваційно-активних малих підприємств становили 17,3%

для галузей промисловості та 16,3% для сфери послуг. Порівняно, великі підприємства виявляли більший рівень інтересу, займаючи 44,4% та 32,7% відповідно [5].

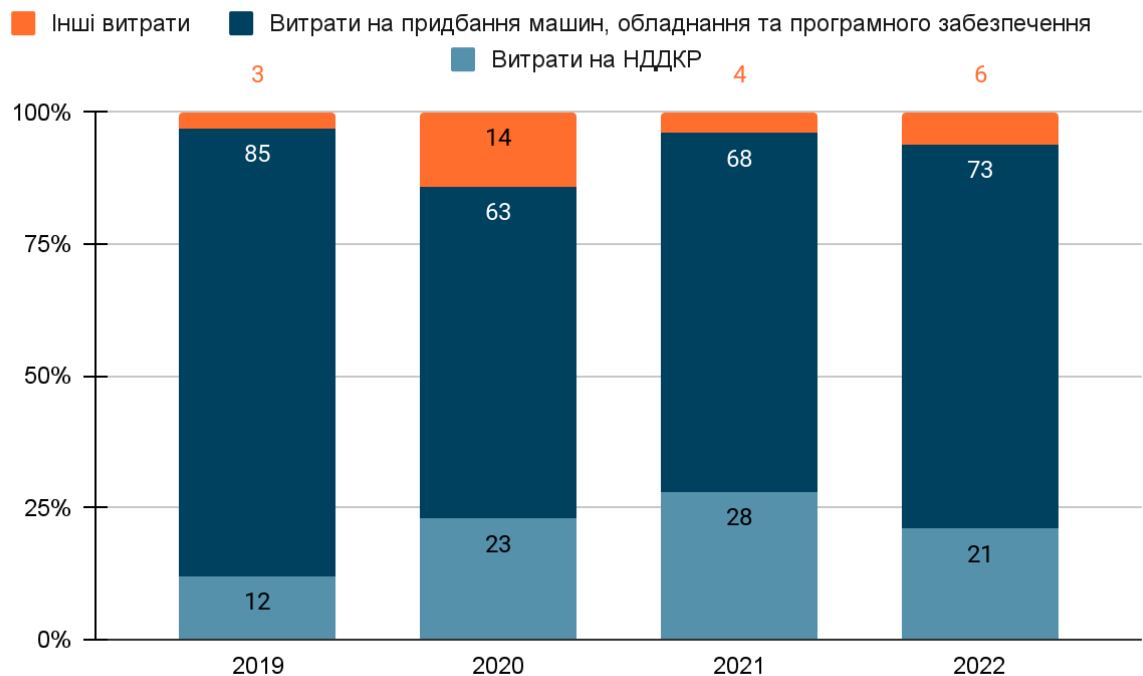

Рис 2.1 — Динаміка інноваційних витрат за 2019-2022 рр., % від загального обсягу фінансування.

Створено автором за джерелами [5, 31, 32, 33]

6. Результат знань та технологій (таблиця 2.7). Україна має потужну наукову базу, яка сприяє створенню інновацій у таких областях як аерокосмічна промисловість, біотехнології та ІТ. Для підтримки та розширення цього потенціалу необхідні інвестиції у НДДКР. Швидке впровадження нових технологій у промисловість і послуги покращує конкурентоспроможність національної економіки. Ріст патентної активності свідчить про збільшення обсягів високотехнологічного виробництва та поширення інноваційних розробок. Але для збільшення кількості патентів та комерціалізації інновацій, стартапам і малим підприємствам потрібна фінансова підтримка.

Таблиця 2.7 — Показники та місце України у рейтингу результатів знань та технологій 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	34,6	28
2020	35,1	25
2021	32,3	33
2022	32,9	36
2023	30	45

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

Попри складні умови повномасштабної війни в Україні, сфера інтелектуальної власності не лише успішно відновлюється, а й розвивається. Національні винахідники, інноватори, творці та підприємці продовжують активно сприяти економіці країни та сформувати новий інноваційний простір. Протягом перших дев'яти місяців 2023 року відзначається значний приріст кількості поданих заявок на об'єкти промислової власності. Загальна кількість заявок зросла на 44,1%, порівняно з відповідним періодом попереднього року. Аналізуючи результати за 2022 та 2023 років, особливо варто відзначити найвищий приріст в подачі заявок на торговельні марки за національною процедурою – 50,4%, та на корисні моделі – 46,8% (рис 2.2) [5].

Рис 2.2 - Динаміка надходжень заявок на об'єкти промислової власності 2019-2023 (9 місяців) рр.

Створено автором за джерелами [5, 31, 32, 33]

7. Творчі товари і послуги (таблиця 2.8) включають різноманітні індустрії, такі як медіа, реклама, мода, архітектура, дизайн і кінематографія. Попри зростання інтернет-творчості та покращення деяких культурних ініціатив, Україна зіштовхнулася з викликами у галузі кінематографії, де національні фільми не набули широкої популярності до 2023 року. Втім, підтримка національного кіно та рекламні кампанії допомогли в покращенні міжнародного сприйняття. Інтернет-творчість в Україні продемонструвала значне зростання, особливо у сферах цифрового мистецтва, веб-дизайну та розвитку контенту. Це стало можливим завдяки широкому доступу до інтернету та розвитку ІКТ-інфраструктури.

Таблиця 2.8 — Показники та місце України у рейтингу творчих виходів 2019-2023 рр.

Рік	Оцінка	Місце
2019	33,5	42

2020	29,9	44
2021	30,9	48
2022	19,8	63
2023	34,6	37

Створено автором за джерелами [31, 32, 33, 34, 35].

Узагальнюючи проведений аналіз, зобразимо динаміку позицій України за категоріями Глобального індексу інновацій (рис. 2.3).

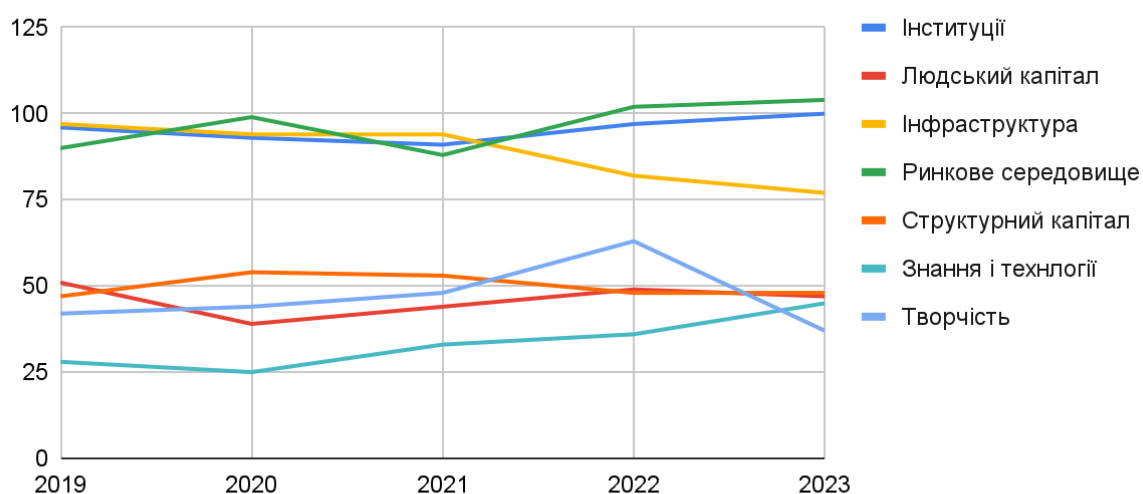

Рис. 2.3 — Динаміка місць України за категоріями Глобального індексу інновацій 2019-2023 рр.

Створено автором на основі проведеного дослідження

Позиція України у рейтингу інституції коливалась, але загальний тренд вказує на невизначеність через часті політичні зміни та коливання у верховенстві права. В Україні спостерігається відтік кваліфікованих фахівців, що впливає на розвиток людського капіталу. Країна покращила свої позиції у інфраструктурному секторі, але великі проблеми з енергетичною ефективністю та втратами в енергосистемі обмежують її потенціал. Нестабільність у ринковому секторі ускладнює інноваційний розвиток. Невелике покращення показників структурного капіталу показує, що країна розвиває інноваційні зв'язки. Покращення результатів знань та

технологій підкреслює потенціал для зростання та комерціалізації нововведень. Зростання творчих виходів показує покращення культурного впливу та міжнародного сприйняття України.

Для підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій, покращення законодавства та сприяння міжнародній інтеграції потрібно оцінити ефективність національного і міжнародного підходів до інновацій. Проведемо порівняльний аналіз міжнародного досвіду та української практики у ключових секторах інноваційної діяльності (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 — Порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду за секторами:

Сектор	Міжнародний досвід	Україна
Інституції	Країни з високим рівнем інновацій, такі як США, Швейцарія та Сінгапур, мають стабільні інституції з сильними законодавчими рамками, які сприяють захисту інтелектуальної власності та підтримці інновацій.	В Україні існує низка викликів у політичному середовищі та нормативно-правовому середовищі, що позначається на інвестиційному кліматі. Необхідні подальші реформи для досягнення більшої стабільності та прозорості.
Людський капітал	Фінляндія та Південна Корея вкладають значні ресурси у свою освітню систему, що сприяє формуванню висококваліфікованої робочої сили.	В Україні відзначається потенціал у сфері освіти та науки, проте існують проблеми з фінансуванням та відтоком мізків. Необхідне залучення талантів та інвестицій в освіту.
Інфраструктура	Японія та Німеччина відомі своєю високоякісною інфраструктурою, що підтримує все від виробництва до високошвидкісного інтернету.	Хоча відбувається модернізація ІКТ і покращення екологічної стійкості, але проблеми з енергоефективністю та валовим нагромадженням залишаються.
Ринковий сектор	Сінгапур та Гонконг є прикладами країн з відкритими ринками, де	Нестабільність ринкового середовища, висока процентна ставка та складності

	мінімальні бар'єри для бізнесу та висока ступінь економічної свободи.	з кредитуванням ускладнюють ведення бізнесу. Потрібні реформи для покращення інвестиційного клімату.
Структурний капітал	Ізраїль використовує свій структурний капітал для стимулювання інновацій через мережі зв'язків між університетами та промисловістю.	Зростання у структурному капіталі спостерігається через покращення інноваційних зв'язків, але Україна потребує зростання в комерціалізації досліджень.
Знання та технології	США та Китай лідирують у глобальних інноваціях завдяки масштабним інвестиціям у дослідження та розвиток.	Зростання в знаннях і технологіях відбувається, але брак фінансування обмежує можливості. Потрібні додаткові ресурси для підтримки високотехнологічного виробництва.
Творчі виходи	Країни, такі як Франція та Італія, використовують свої культурні активи для залучення туристів та підтримки економіки.	Спостерігається покращення у творчих індустріях, але потрібно більше уваги до розвитку культурних ініціатив та міжнародної присутності в культурних індустріях.

Створено автором на основі аналізу країн-лідерів [33, 34, 35].

2.2. Виклики та проблеми розвитку інтелектуального капіталу в Україні

Розвиток інтелектуального капіталу в Україні ускладнюється інституційними та законодавчими бар'єрами, які негативно впливають на інноваційну діяльність, інвестиції та загальний економічний розвиток країни. Держава також продовжує боротися з проблемами у сфері захисту інтелектуальної власності. Часто зустрічаються випадки порушення

авторських прав, патентів, інших прав на інтелектуальну власність, що стримує іноземні інвестиції та внутрішню інноваційну діяльність.

Недоліки в законодавстві про інтелектуальну власність:

а) законодавство не завжди ефективно захищає права власників, це знижує мотивацію до розробки нових продуктів і технологій;

б) довгі та складні процедури реєстрації бізнесу, ліцензування та отримання необхідних дозволів ускладнюють ведення бізнесу;

в) швидкі зміни в законах створюють складнощі для бізнесу в адаптації до нових умов;

д) розповсюдження піратських продуктів і контрафактного товару, особливо в цифровому форматі залишається серйозною проблемою;

е) високий рівень корупції у державних інституціях підриває довіру інвесторів та створює непрозорі умови для ведення бізнесу.

Щодо проблем управління інтелектуальним капіталом, то Українські компанії часто не мають системного підходу, що включає людський, структурний та споживчий капітали. Це призводить до втрати потенційних переваг. Значний дефіцит спеціалістів, які б мали знання та навички в управлінні ІК обмежує можливості для розвитку управління інтелектуальною власністю. Також немає стандартів для оцінки інтелектуального капіталу, що ускладнює його аналіз та порівняння з іншими активами. Через недостатній розвиток методів оцінки, інтелектуальні активи часто недооцінюються, отже невідома їхня реальна вартість і потенціал до створення доходів. Таке неефективне управління та оцінка інтелектуального капіталу стримують впровадження інновацій, оскільки організації не можуть належним чином використовувати свої знання та технології для розвитку нових продуктів чи послуг.

Отже проблеми з управлінням ІК, а також низькі заробітні плати та обмежені можливості для кар'єрного росту, політична нестабільність, нестача інвестицій і обмежений доступ до передових технологій,

стимулюють відтік кваліфікованих фахівців за кордон у пошуках кращих кар'єрних та фінансових можливостей. Це зменшує кількість доступного інтелектуального капіталу в країні та ускладнює розвиток високотехнологічних галузей. З іншого боку, зростаюча доступність міжнародних освітніх програм сприяє навчанню українських студентів та дослідників за кордоном, що потенційно може збагатити інтелектуальний капітал країни новими знаннями та навичками.

До того ж, в умовах глобалізації, перед Україною постають наступні виклики:

а) національні компанії та стартапи вступають у пряму конкуренцію з міжнародними фірмами, і це стимулює їх до інновацій та пошуку конкурентних переваг через розвиток власного інтелектуального капіталу; а співпраця з міжнародними партнерами в галузі науки і технологій дозволяє Україні вивчати світові інноваційні практики та технології;

б) швидкий розвиток цифрових технологій спонукає Україну створювати власні цифрові нововведення в таких сферах, як штучний інтелект, машинне будівництво та Інтернет речей;

в) зростає автоматизація та роботизації виробництва, і це вимагає від України адаптувати робочу силу і освітні програми для підготовки фахівців, які зможуть працювати в нових умовах.

До речі, 14 грудня 2023 року Міністерство цифрової трансформації України презентувало «Стратегію розвитку інновацій» України до 2030 року. Метою цієї стратегії є створення національної інноваційної екосистеми, яка сприятиме швидкому та якісному перетворенню креативних ідей у інноваційні продукти та послуги. Стратегія також націлюється на підвищення рівня інноваційності економіки, створення сприятливих умов для розвитку інноваційного сектору, а також збільшення кількості впроваджених розробок і привертання інвестицій в інноваційну діяльність.

Пріоритетними напрямми в 2024-2027 роках будуть:

- а) MedTech — розвиток медицини з допомогою технологій;
- б) Defense Tech — військові та оборонні технології.

У 2024-2030 роках це:

- а) AgriTech — агротехнології;
- б) імерсивні технології (XR) — серед усіх технологій у цій сфері доповнена реальність (AR) може стати найбільш практичним і поширеним рішенням для багатьох сфер функціонування держави.

А головними курсом в 2025-2035 роках будуть:

- а) AUV — безпілотні технології;
- б) BioTech — міждисциплінарна галузь на стику біологічних, хімічних і технічних наук, що охоплює сфери від генної інженерії до біопалива;
- в) GreenTech — одним із принципів національної економічної стратегії України є декарбонізація економіки, тобто підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії та циркулярної економіки, синхронізація з ініціативою «Європейський зелений курс».

Наскрізними напрямми є штучний інтелект, напівпровідникові технології, кібербезпека, економіка без кордонів та EdTech (галузь, яка охоплює рішення та інструменти з технологічною складовою, які використовуються задля досягнення навчальних цілей та для підтримки освітніх процесів будь-якого рівня та формату) [9].

2.3. Перспективи та шляхи розвитку інтелектуального капіталу в Україні

Для підвищення ефективності управління інтелектуальним капіталом та стимулювання інновацій, Україні необхідно зосередитися на реформуванні свого законодавчого та інституційного середовища. По-перше, важливо привести закони про інтелектуальну власність у відповідність з міжнародними стандартами, щоб забезпечити належний захист патентів, авторських прав, торгових марок та інших форм інтелектуальної власності; крім того, потрібно запровадити ефективні механізми для швидкого та справедливого вирішення спорів, пов'язаних з інтелектуальною власністю. По-друге — розвивати державні та недержавні інституції, які здатні сприяти інноваціям, залученню інвестицій та комерціалізації технологій; а також водити програми підтримки для нових технологічних компаній, включаючи фінансування, гранти, податкові пільги та допомогу у виході на міжнародний ринок. По-третє необхідно мінімізувати бюрократію у процесах отримання ліцензій, реєстрації прав на інтелектуальну власність та здійсненні наукових досліджень; і забезпечити доступність інформації про регуляторні вимоги. По-четверте обов'язково підвищувати кваліфікацію суддів та адвокатів; до того ж, можна організувати судовий орган, спеціалізований на вирішенні питань інтелектуальної власності, щоб підвищити ефективність та справедливість судочинства в цій області.

Управління інтелектуальним капіталом важливе для забезпечення інноваційності та конкурентоспроможності організацій. Для цього потрібно:

- а) проводити навчання співробітників та стимулювати інноваційну активність;
- б) впроваджувати програми для розвитку навичок, що будуть сприяти інноваціям;
- в) розробляти та впроваджувати ІТ-системи, які дозволяють збирати, зберігати та аналізувати інформацію і знання в організації;

г) створювати платформи для спілкування та обміну знаннями між співробітниками, зокрема через внутрішні семінари та корпоративні соціальні мережі;

д) розробляти та впроваджувати ефективні методи для оцінки інтелектуального капіталу, які включають як кількісні, так і якісні показники; а також інтегрувати оцінки інтелектуального капіталу в загальну систему звітності організації;

е) захищати результати інтелектуальної діяльності, включаючи патентування, реєстрацію авторських прав і торгових марок;

є) впроваджувати політику конфіденційності;

ж) розширювати міжнародну співпрацю та долучитися до міжнародних дослідницьких та інноваційних проєктів.

Також важлива міжнародна співпраця, адже вона відкриває великі можливості для України. Участь в міжнародних наукових та академічних програмах може забезпечити українським дослідникам доступ до передових знань та новітніх технологій. А програми обміну студентами та викладачами з іноземними університетами відкривають нові перспективи та підходи у навчанні та дослідженнях. Водночас, участь в міжнародних дослідницьких програмах (наприклад, Горизонт 2020), сприяє розвитку новітніх технологій в Україні. Співпраця з іноземними компаніями може включати трансфер технологій та обмін ноу-хау, що дозволить впроваджувати сучасні виробничі методи та підвищить якість продукції.

Крім того, розвитку інфраструктури сприяє залучення іноземних інвесторів, які забезпечують необхідне фінансування для інноваційних проєктів. Презентуючи іншим державам досягнення України в галузі науки та технологій на міжнародних заходах, покращиться її міжнародний імідж та залучиться більше уваги до потенціалу країни. В результаті цього з'являться нові партнери та клієнти, розширяться ринки збуту.

Україна має великий потенціал у розвитку інтелектуального капіталу. Якщо впровадити міжнародний досвід управління інтелектуальним капіталом, то, як наслідок, будемо спостерігати підвищення економічної продуктивності та конкурентоспроможності країни. Міжнародна співпраця відкриває доступ до передових знань, новітніх технологій та глобальних ринків. Участь у міжнародних наукових та академічних програмах і колаборація з іноземними університетами та дослідницькими інституціями, дає українським дослідникам та студентам великі можливості для розвитку. Така інтеграція сприяє не лише освітнім та професійним обмінам, а й розвитку інноваційних проєктів та технологій в Україні. А також залучення іноземних інвестицій через покращення інфраструктури і забезпечення необхідного фінансування дозволить реалізовувати велику кількість інноваційних проєктів.

ВИСНОВКИ

Інтелектуальний капітал надзвичайно важливий у створенні конкурентних переваг та стимулюванні інноваційного розвитку економік і організацій. Особливо в умовах сучасної економіки, яка все більше залежить від знань, інформаційних технологій та інновацій. Людський капітал включає знання, навички та досвід, які працівники вносять у свою організацію. Він надзвичайно важливий для розвитку нових ідей, підвищення ефективності процесів та впровадження інноваційних рішень. Структурний капітал охоплює ноу-хау, процеси, патенти, торговельні марки та корпоративну культуру. Він дозволяє організації підтримувати сталість та ефективність діяльності. Споживчий капітал стосується відносин з клієнтами, постачальниками та іншими партнерами.

На міжнародному рівні існує багато успішних прикладів управління ІК, які можуть служити зразком для інших країн. Скандинавські країни відомі своїм інноваційним підходом до управління ІК. Уряди цих країн багато інвестують в освіту та дослідження і підтримують розвиток стартапів, які сприяють комерціалізації інновацій та технологічному розвитку. США має розвинену інфраструктуру для підтримки інновацій, включаючи велику кількість технопарків та інкубаторів. Американські університети та корпорації також відіграють важливу роль у розвитку нових технологій. Японія сконцентрована на стратегічному управлінні інтелектуальною власністю та ноу-хау. Японські компанії відомі своїм довгостроковим підходом до розвитку та монетизації технологій. Досвід різних країн підкреслює важливість системного підходу до управління інтелектуальним капіталом.

Україна, має великий потенціал в області інтелектуального капіталу завдяки високому рівню освіченості населення та численним науковим

установам, але все ще зіштовхується з рядом викликів, які сповільнюють її технологічний та економічний розвиток. Незважаючи на велику кількість талановитих фахівців, країна не в повній мірі використовує свій науковий та технічний потенціал для інтеграції в міжнародну наукову та технологічну мережу. Також ми бачимо бар'єри на шляху перетворення наукових розробок на комерційно успішні продукти та послуги. На це впливає відсутність фінансування, слабка інфраструктура стартапів та відсутність досвіду в управлінні інтелектуальною власністю. А правова система України потребує подальших реформ для ефективного захисту інтелектуальної власності, що є важливим для залучення інвестицій та розвитку інновацій.

Для вирішення існуючих проблем і максимального використання потенціалу інтелектуального капіталу, рекомендується вжити наступних заходів: удосконалювати нормативно-правову базу в частині захисту інтелектуальної власності, забезпечувати виконання вже існуючих законів, зміцнювати правову систему; залучати приватний капітал, створювати державні програми підтримки інновацій, надавати податкові пільги компаніям, які інвестують у дослідження і розвиток; будувати технопарки і бізнес-інкубатори, засновувати центри передачі технологій при університетах та наукових інститутах для забезпечення плідної взаємодії між наукою та бізнесом; організовувати тренінги, семінари та курси для підприємців, науковців і студентів з питань комерціалізації інтелектуальної власності, управління інноваціями та захисту авторських прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Розвиток інтелектуального капіталу та його складників у аспекті процесів інтелектуалізації, капіталізації та трансформації (теоретико-методологічний екскурс). *eNUFTIR :: Репозитарій НУХТ :: Головна*. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c8fd2fea-dab0-49f8-8334-340efd190723/content> (дата звернення: 07.05.2024).
2. Житченко Г. О. Сутність та визначення поняття «інтелектуальний капітал». *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО*. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/43.pdf (дата звернення: 19.04.2024).
3. Звіт Venture Pulse за перший квартал 2024 року – глобальні тенденції. *Venture Pulse*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/05/q1-venture-pulse-report-global.html> (дата звернення: 07.05.2024).
4. Звіт Venture Pulse за IV квартал 2023 року – глобальні тенденції. *Venture Pulse*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/02/q4-venture-pulse-report-global.html> (дата звернення: 07.05.2024).
5. Ковальчук В. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33> (дата звернення: 03.05.2024).
6. Ковтуненко Ю. В., Каверіна С. Ю. Методичний інструментарій оцінки інтелектуального капіталу інноваційного розвитку підприємства. *Мукачівський державний університет*. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/51.pdf (дата звернення: 07.05.2024).
7. Літвінов О. С. Репозитарій Одеського національного економічного університету: інтелектуальний капітал підприємства: сутність, оцінка,

розвиток. *DSPACE*. URL:
<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13811> (дата звернення:
07.05.2024).

8. Манухіна М. Ю. ВІСНИК СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Володимира Даля № 6. *CORE – Aggregating the world’s open access research papers*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84593692.pdf> (дата звернення: 07.05.2024).

9. Мінцифри представило стратегію розвитку інновацій України – про що в ній ідеться – AIN.UA. *AIN.UA*. URL: <https://ain.ua/2023/12/15/minczyfry-predstavlylo-strategiyu-rozvytku-innovaczij-ukrayiny/> (дата звернення: 02.05.2024).

10. Рибіна Л. О. Інтелектуальний капітал як чинник розвитку економічних процесів. *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО*. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/61.pdf (дата звернення: 19.04.2024).

11. Abeysekera I. The project of intellectual capital disclosure: researching the research. *Journal of intellectual capital*. 2006. Vol. 7, no. 1. P. 61–77. URL: <https://doi.org/10.1108/14691930610639778> (date of access: 29.05.2024).

12. About WIPO Standards. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/standards/en/> (date of access: 19.04.2024).

13. Bartolini M. Intellectual capital disclosure and information systems, smart technologies and digitalization. *CRIS Current Research Information System*. URL: <https://cris.unibo.it/handle/11585/865770> (date of access: 29.05.2024).

14. Digitalization and firm financial performance in healthcare: the mediating role of intellectual capital efficiency / V. Scafarto et al. *Sustainability*.

2023. Vol. 15, no. 5. P. 4031. URL: <https://doi.org/10.3390/su15054031> (date of access: 29.05.2024).

15. European union intellectual property office. URL: <https://euipo.europa.eu/> (дата звернення: 19.04.2024).

16. Evans J. M., Brown A., Baker G. R. Intellectual capital in the healthcare sector: a systematic review and critique of the literature - BMC Health Services Research. *BioMed Central*. URL: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-015-1234-0> (date of access: 29.05.2024).

17. Gallardo-Vázquez, Valdez-Juárez, Lizcano-Álvarez. Corporate social responsibility and intellectual capital: sources of competitiveness and legitimacy in organizations' management practices. *Sustainability*. 2019. Vol. 11, no. 20. P. 5843. URL: <https://doi.org/10.3390/su11205843> (date of access: 29.05.2024).

18. Hammood Flayyih H., A. Abed I. Intellectual capital history and trends: a bibliometric analysis using scopus database. *MDPI*. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/18/11615> (date of access: 07.05.2024).

19. Intellectual capital and business model: a systematic literature review to explore their linkages / G. Baima et al. *Journal of intellectual capital*. 2020. Ahead-of-print, ahead-of-print. URL: <https://doi.org/10.1108/jic-02-2020-0055> (date of access: 29.05.2024).

20. Intellectual capital. Corporate Finance Institute. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/intellectual-capital/> (date of access: 19.04.2024).

21. Intellectual economic development: cost and efficiency indicators / A. Yakymchuk et al. CEEOL - Home page. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1129910> (date of access: 19.04.2024).

22. Jardon C. M., Martinez-Cobas X. Measuring intellectual capital with financial data. *Plos one*. 2021. Vol. 16, no. 5. P. e0249989. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0249989> (date of access: 29.05.2024).

23. Jednak S., Dmitrovic V., Damnjanovic V. Intellectual capital as a driver of economic development. EconStor: Home. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/193878/1/econ-review-v15-i2-p077-084.pdf> (date of access: 19.04.2024).

24. Lueg R. The use of intellectual capital as a competitive tool: a danish case study. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/253236886_The_Use_of_Intellectual_Capital_as_a_Competitive_Tool_A_Danish_Case_Study.

25. Quintero-Quintero W., Blanco-Ariza A.-B., Garzón-Castrillón M.-A. Intellectual capital: a review and bibliometric analysis. *MDPI*. URL: <https://www.mdpi.com/2304-6775/9/4/46> (date of access: 07.05.2024).

26. Raluca C. "Intellectual capital": major role, key importance and decisive influences on organizations' performance. *IBIMA Publishing*. URL: <https://ibimapublishing.com/articles/JHRMR/2019/509857/509857.pdf#:~:text=URL:%20https://ibimapublishing.com/articles/JHRMR/2019/509857/509857.pdf,Visible:%200%%20> (date of access: 29.05.2024).

27. Rusu-Tanasa M. Intellectual capital a strategic factor of socio-economic development of regions and countries. ScienceDirect. URL: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01008-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01008-4).

28. Tatenda Mukaro C., Deka A., Rukani S. The influence of intellectual capital on organizational performance - Future Business Journal. *SpringerOpen*. URL: <https://fbj.springeropen.com/articles/10.1186/s43093-023-00208-1> (date of access: 29.05.2024).

29. Vo D. H., Tran N. P. Measuring national intellectual capital and its effect on country's competitiveness. *Competitiveness review: an international*

business journal. 2022. URL: <https://doi.org/10.1108/cr-08-2021-0110> (date of access: 29.05.2024).

30. Wipo. Global innovation index 2019. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf (date of access: 07.05.2024).

31. Wipo. Global innovation index 2019/ Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019/ua.pdf.

32. Wipo. Global innovation index 2020. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf.

33. Wipo. Global innovation index 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

34. Wipo. Global innovation index 2022. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>.

35. Wipo. Global innovation index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>.

36. WTO | intellectual property (TRIPS) - agreement text - general provisions. World Trade Organization - Home page - Global trade. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_03_e.htm (date of access: 19.04.2024).

37. » WTO | Intellectual property (TRIPS) - gateway. World Trade Organization - Home page - Global trade. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm#primers (date of access: 19.04.2024).

38. <https://www.cceol.com/error-pages/access-denied> - сторінка недійсна

39. <https://core.ac.uk/pdf/aaa84593692.pdf> - сторінка недійсна

40. <https://www.inderscienceonline.com/action/oidcCallback?idpCode=connect&code=rCWn2BDfoGytbOWBPLBrsugE-Tn3rLfBek7rYqceUAM&state=bEOIwoXPNA8ik78YFehejLvo-eWBbljHNZDhjyGQ83U> - сторінка недійсна